

UZASADNIENIE

Powódka E. L. wniosła o zasądzenie solidarnie od pozwanych M. W. i N. W. kwoty 72.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16.09.2008r. oraz o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazała, że przekazała Z. W. (1) kwotę 42.000 zł tytułem pożyczki, zaś Z. W. (2) wystawił na tę kwotę weksel własny, a następnie pożyczyła Z. W. (1) kwotę 30.000 zł, na którą pożyczający wystawił kolejny weksel. Wyjaśniła, iż uzgodniła ze Z. W. (1), że w zamian za pożyczone pieniądze Z. W. (2) przekaże na rzecz powódki prawa i obowiązku przysługujące mu w stosunku do spółki (...), a dotyczące możliwości wynajmu i sprzedaży kontenera nr 25 położonego na targowisku (...) przy ul. 5/6 w S.. Podała, iż Z. W. (2) zmarł w dniu 2 sierpnia 2008 r., a pozwane jako córki zmarłego Z. W. (2) stały się z mocy ustawy jego spadkobierczyniami każda w 1/2 części. Powódka za pośrednictwem pełnomocnika wezwała pozwane do zapłaty kwoty 72.000 zł w terminie do 15.09.2008r. Wskazała, że wystąpiła przeciwko pozwanym z pozwem o zapłatę przed Sądem Rejonowym Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w sprawie pod sygn. akt I C 1094/09, a powództwo zostało oddalone, bowiem żądanie pozwu było oparte na wekslach.

W odpowiedzi na pozew pozwane M. W. i N. W. wniosły o odrzucenie pozwu w całości, ewentualnie o jego oddalenie. Ponadto wniosły o zasądzenie od powódki kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

W uzasadnieniu pozwane podniosły powagę rzeczy osądzonej, bowiem w ich ocenie niniejsza sprawa dotyczy tego samego zobowiązania, które było już przedmiotem rozstrzygnięcia sądowego w sprawie o sygn. akt I C 1094/09. Podniosły także, że zobowiązanie Z. W. (1) wobec powódki nigdy nie powstało, a jeżeli istniało to zostało w całości wykonane. Wyjaśniły, że Z. W. (2) przed śmiercią uiścił na rzecz powódki kwotę 12.000 USD. Wskazały, że powódka nie wykazała by posiadała wobec Z. W. (1) jakąkolwiek wierzytelność. Pozwane zaprzeczyły także by powódka kiedykolwiek spłaciła za Z. W. (2) jakąkolwiek wierzytelność. Zakwestionowały ponadto wiarygodność dowodu przedłożonego przez powódkę w postaci oświadczenia opatrzonego dat 20 maja 2008 r., na którym znajduje się podpis Z. W. (1).

W piśmie procesowym z dnia 25 lipca 2012 r. powódka podniosła, iż nie zachodzą przesłanki warunkujące odrzucenie pozwu, bowiem w niniejszej sprawie powódka swoje roszczenie opiera na odmiennej podstawie prawnej. Podniosła, że formułując treść powództwa w sprawie I C 1049/09 nie nawiązała do faktu udzielenia wystawcy weksla pożyczki, nie wskazała również na zabezpieczającą funkcję weksla gwarancyjnego. Dodała, że okoliczność tę podniósł również Sąd II instancji, stwierdzając, iż nie powódka nie powoływała się na stosunek podstawowy uzasadniając swe żądania.

W pozostałych pismach procesowych strony podtrzymały dotychczasowe stanowiska i zawartą w nich argumentację.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Z. W. (2) cierpiał na chorobę alkoholową od 21 roku życia i miał ciągi opilcze trwające do miesiąca. W 2006 r. Z. W. (2) był leczony odwykowo. Z. W. (2) od 2 czerwca 2008 r. do 6 czerwca 2008 r. przebywał w Szpitalu (...) ZOZ (...) w S. z rozpoznaniem alkoholowego zespołu abstynencyjnego. Choroba alkoholowa miała wpływ na charakter pisma Z. W. (1).

Dowód:

- historia choroby, k. 360,
- dokumentacja (...) ZOZ (...), k. 489,

- pisemna opinia biegłego T. W., k. 564 – 575,
- ustna opinia biegłego T. W., k. 617,
- zeznania świadka M. P. (1), k. 344 ,
- zeznania świadka J. W. (1), k. 345 – 346,
- zeznania powóki E. L., k. 470 – 471,
- częściowo - zeznania B. W. – przedstawiciela ustawowego N. W., k. 471.
- zeznania świadka B. M., k. 615 – 616.

E. L. i Z. W. (2) pozostawali w konkubinacie przez kilka lat przed śmiercią Z. W. (1).

Z. W. (2) prowadził działalność handlową na targowisku (...) w S., posiadając dwa punkty sprzedaży ubrań. Stoisko na tym targowisku wynajmowała E. L., która jednak nie posiadała podpisanej (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. zawarła ze Z. W. (1) umowę o prowadzenie wspólnej inwestycji, polegającej na przebudowie targowiska (...).

Dowód:

- zeznania świadka M. P. (1), k. 344 ,
- zeznania świadka J. W. (1), k. 345 – 346,
- zeznania powóki E. L., k. 470 – 471,
- zeznania świadka B. M., k. 615 – 616.

W dniu 12 października 2007 r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. zawarła ze Z. W. (1) umowę o prowadzenie wspólnej inwestycji, polegającej na przebudowie targowiska (...) położonego w S. przy ul (...) wraz z wykonaniem niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej, zadaszeniem części ciągów pieszych oraz wybudowaniem zgodnie z projektem nowego pawilonu handlowego oznaczonego na projekcie inwestycji pod numerem 3, w którym to pawilonie miał zostać wydzielony punkt handlowy o powierzchni 21,73 m². Prawo własności wyodrębnionego punktu handlowego ustanowione miało zostać na Z. W. (1) mocą odrębnej umowy przenoszącej własność, po zakończeniu realizacji inwestycji i rozliczeniu się finansowym Z. W. (1) z (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S.. Zgodnie z § 3 umowy Z. W. (2) zobowiązał się partycypować w kosztach inwestycji w części odpowiadającej kwocie netto 38.355,62 zł plus należny VAT, stanowiącej koszt wybudowania punktu handlowego o numerze 3 w pawilonie handlowym o numerze 3 C.

W dniu 12 listopada 2007 r. w (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. zawarła ze Z. W. (1) umowę o prowadzenie wspólnej inwestycji, polegającej na przebudowie targowiska (...) położonego w S. przy ul (...) wraz z wykonaniem niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej, zadaszeniem części ciągów pieszych oraz wybudowaniem zgodnie z projektem nowego pawilonu handlowego oznaczonego na projekcie inwestycji pod numerem 4, w którym to pawilonie miał zostać wydzielony punkt handlowy o powierzchni 33,16 m² oznaczony numerem 4C, który miał stanowić własność Z. W. (1). Prawo własności wyodrębnionego punktu handlowego ustanowione miało zostać na Z. W. (1) mocą odrębnej umowy przenoszącej własność, po zakończeniu realizacji inwestycji i rozliczeniu się finansowym Z. W. (1) z (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S.. Zgodnie z § 3 umowy Z. W. (2) zobowiązał się partycypować w kosztach inwestycji w części odpowiadającej kwocie netto 58.530,72 zł plus należny VAT, stanowiącej koszt wybudowania punktu handlowego o numerze 3 w pawilonie handlowym o numerze 4.

Dowód:

- umowa o prowadzenie wspólnej inwestycji nr (...), k. 7 – 13,
- umowa o prowadzenie wspólnej inwestycji nr (...), k. 14 – 20.

W dniu 15.02.2008r. E. L. przekazała Z. W. (1) kwotę 42.000 zł tytułem pożyczki, zaś Z. W. (2) podpisał weksel, w którym zobowiązał się zapłacić na zlecenie E. L. kwotę 42.000 zł. W dniu 5.05.2008 r. E. L. przekazała Z. W. (1) kwotę 30.000 zł tytułem pożyczki, zaś Z. W. (2) podpisał weksel w którym zobowiązał się zapłacić na zlecenie E. L. kwotę 30.000 zł. Oba weksle nie zawierają daty płatności.

Dowód:

- weksle k. 8, w aktach sprawy I C 1094/09,
- opinia biegłego grafologa k. 154-157, w aktach sprawy I C 1094/09,
- zeznania świadka J. B., k. 271,
- zeznania świadka M. B., k. 272,
- zeznania świadka W. G., k. 272 – 273,
- zeznania świadka Z. M., k. 273,
- zeznania świadka J. W. (2), k. 273,
- zeznania świadka K. C., k. 274,
- zeznania świadka A. J., k. 275,
- zeznania świadka J. N. (1), k. 275,
- zeznania powódki E. L., k. 347 – 349.

W dniu 20 maja 2008 r. Z. W. (2) oświadczył, że równowartość wykupu weksla z dnia 15 lutego 2008 r. na kwotę 42.000 zł i drugiego weksla z dnia 5 maja 2008 r. na kwotę 30.000 zł stanowi przekazanie przez Z. W. (1) wszystkich praw i obowiązków w stosunku do spółki (...) dotyczących wynajmu i odsprzedaży kontenera nr 25 mieszczącego się na targowisku (...) w S. przy ul. (...). Pod oświadczeniem znajdował się podpis Z. W. (1), jak również podpis powódki. Zarówno E. L., jak i Z. W. (2), wskutek podpisania tego oświadczenia uważali, że Z. W. (2) ostatecznie jest zobowiązany spłacić zadłużenie wobec E. L. z tytułu pożyczonych od niej kwot poprzez przeniesienie w przyszłości własności jednego z pawilonów na targowisku (...).

Dowód:

- oświadczenie, k. 21,
- pisemna opinia biegłego T. W., k. 564 – 575,
- ustna opinia uzupełniająca biegłego T. W., k. 617.

Z. W. (2) zmarł dnia 2 sierpnia 2008r. Spadek po nim nabyły na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza jego córki N. W. i M. W. w udziałach po 1/2. Spis inwentarza nie został sporządzony.

Bezsporne.

Wartość stanu czynnego spadku po zmarłym Z. W. (1) wynosiła 178.243,60 zł.

Dowód:

- Protokół spisu inwentarza, k. 84 w aktach sprawy egzekucyjnej KM 6700/09.

W dniu 21.08.2008 r. M. W. udzieliła swojej matce B. W. pełnomocnictwa m. in. do składania wszelkich oświadczeń związanych z prawami wchodzącymi w skład spadku po Z. W. (1).

Bezsporne.

Pismem z dnia 29.08.2008r. działający w imieniu powódki M. H. poinformował pozwane, że spadek po Z. W. (1) obciążony jest długami w tym wynikającymi z zaciągniętych zobowiązań wobec spółki (...) oraz weksli z dnia 15.02.2008r. i 5.05.2008r. w łącznej kwocie około 170.000 zł i zwrócił się w związku z tym o wstrzymanie z rozporządzaniem spadkiem po Z. W. (1) do czasu uregulowania wszystkich zobowiązań.

Dowód:

- pismo z dnia 29.08.2008r. k. 22-23.

Pismem z dnia 8.09.2008r. skierowanym do M. W. i B. W. jako przedstawiciela ustawowego małoletniej N. W. powódka reprezentowana przez M. H. wezwała pozwane do zapłaty kwoty 72.000 zł wynikającej z wystawionych w dniu 15.02.2008r. i 5.05.2008r. weksli do dnia 15.09.2008r.

Dowód:

- pismo z dnia 8.09.2008r. k. 24.

W piśmie z dnia 9.10.2008r. pełnomocnik powódki ponownie poinformował B. W. o źródłach zobowiązań Z. W. (1), wskazując między innymi na zobowiązania wynikające z weksli z dnia 15.02.2008r. i 5.05.2008r..

Dowód:

- pismo z dnia 9.10.2008r. k. 29.

Pozwem wniesionym do sądu w dniu 10 grudnia 2008 r., w sprawie I C 1094/09, Powódka E. L. wiosła o zasądzenie solidarnie od pozwanych M. W. i N. W. kwoty 72.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16.09.2008r. oraz o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazała, że Z. W. (2) wystawił weksle własne zobowiązujące go do zapłaty powódce kwot 42.000 zł i 30.000 zł.

Dowód:

- pozew o zapłatę, k. 3 – 5, w aktach sprawy I C 1094/09.

Wyrokiem z dnia 31 maja 2010 r. wydanym w sprawie I C 1094/09 Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 19 grudnia 2008 r. wydany przez Sąd Rejonowy w Szczecinie w sprawie o sygn. akt II Nc 1377/08 w całości i oddalił powództwo.

Od powyższego orzeczenia powódka wywiodła apelację.

Sąd okręgowy oddalił apelację powódki wyrokiem z dnia 2 listopada 2010 r. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że powódka nie wskazała w sposób precyzyjny stosunku podstawowego, a ponadto, iż powódka zasłaniała się abstrakcyjnością zobowiązania wekslowego, a dopiero w odpowiedzi na zarzuty od nakazu zapłaty w dniu 03 marca 2009 r. po raz pierwszy powódka wspomniała o pożyczce przez Z. W. (1) od niej kwoty.

Dowód:

- wyrok z 31 maja 2010 r., k. 187, w aktach sprawy I C 1094/09
- apelacja, k. 197-198, w aktach sprawy I C 1094/09,
- wyrok SO z 02.11.2010 r. z uzasadnieniem, k. 238 – 244 w aktach sprawy I C 1094/09.

Od powyższego orzeczenia powódka wywiodła, pismem z 10 stycznia 2011 r. skargę kasacyjną. Postanowieniem z dnia 13 października 2011 r. wydanym w sprawie II CSK 159/11 Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dowód:

- skarga kasacyjna, k. 247 – 249, w aktach sprawy I C 1094/09,
- postanowienie z 13.10.2011 w sprawie II CSK 159/11 k. 270 w aktach sprawy I C 1094/09.

Sąd zważył, co następuje:

Przed przejściem do oceny merytorycznej zasadności niniejszego powództwa, rozważyć należy zasadność zgłoszonego przez pozwaną zarzutu powagi rzeczy osądzonej. Zakres powagi rzeczy osądzonej reguluje przepis art. 366 k.p.c. stanowiący, że wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Natomiast w art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. określone zostały skutki tzw. negatywnych przesłanek procesowych, między innymi stanu powagi rzeczy osądzonej. Przepis ten zabrania, w myśl paremii *ne bis in idem res*, ponownego sądzenia sprawy prawomocnie zakończonej. Jego wykładnia nie nasuwa wątpliwości, zgodzić się jednak należy, że prawidłowe stosowanie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. może nastroczać trudności, polegające na konieczności uprzedniego ustalenia zakresu powagi rzeczy osądzonej. Jak wspomniano wyżej, ten etap rozstrzygnięcia o kontynuacji procesu lub odrzuceniu pozwu wymaga ustaleń dwóch stanów: podstawy sporu i przedmiotu prawomocnego rozstrzygnięcia oraz przedmiotu żądania (roszczenia), zgłoszonego przez powoda w pozwie wszczynającym postępowanie w drugiej sprawie.

Jeżeli między tymi samymi stronami zachodzi tożsamość określonych wyżej okoliczności, następuje ustalenie kolejnego stanu prawnoprosesowego, określanego mianem powagi rzeczy osądzonej, i jego subsumcja, ze skutkiem określonym w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Z powyższego wynika, że stosowanie przepisów postępowania i przepisów prawa materialnego podlega takim samym regułom, wymagającym najpierw ustalenia podstawy faktycznej (w postaci zdarzeń lub stanów), a następnie przyporządkowania jej hipotezie normy prawnej zawartej w przepisie.

Mając na względzie powyższe, uznać należało, że w niniejszej sprawie nie zachodzi powaga rzeczy osądzonej. Żądanie pozwu nie opiera się na tej samej podstawie faktycznej i prawnej co żądanie w sprawie I C 1094/09. Przedmiotem sprawy jest wprawdzie również kwota 72.000 zł, lecz podstawą faktyczną nie jest zobowiązanie wekslowe, a wyłącznie umowa pożyczki łącząca powódkę ze Z. W. (1).

Powódka jako podstawę żądania od pozwanych zapłaty kwoty 72.000 zł wskazała umowy pożyczki zawarte ze Z. W. (1) na kwoty 42.000 zł i 30.000 zł. Zgodnie z art. 720 § 1 k.c. przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Zgodnie z § 2 art. 720 k.c. umowa pożyczki, której wartość przenosi pięćset złotych, powinna być stwierdzona pismem.

Zastrzeżenie formy pisemnej dla celów dowodowych oznacza, po myśli art. 74 k.c., że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód ze świadków ani dowód z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej. Jednakże mimo niezachowania formy pisemnej przewidzianej dla celów dowodowych, dowód ze świadków lub dowód z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony

wyrażą na to zgodę, jeżeli żąda tego konsument w sporze z przedsiębiorcą albo jeżeli fakt dokonania czynności prawnej będzie uprawdopodobniony za pomocą pisma (art. 74 § 2 k.c.).

Zgoda ta powinna być wyrażona przed sądem w postaci czynności procesowej, ale może być także udzielona nieformalnie, nawet *per facta concludentia* (por. Z. Radwański (w:) System Prawa Prywatnego, t. 2, Prawo cywilne – część ogólna, red. Z. Radwański, Warszawa 2002, s. 130; uchwała SN z dnia 20 listopada 1981 r., III CZP 40/81, OSN 1983, nr 1, poz. 7). Praktyczne znaczenie tego wyjątku jest jednak niewielkie z uwagi na toczyący się między stronami spór. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy konsekwentne kwestionowanie przez pozwane faktu zawarcia umowy pożyczki uniemożliwiało przyjęcie, iż wyraziły on zgodę w rozumieniu art. 74 § 2 k.c. na dowodzenie faktu zawarcia umowy pożyczki za pomocą zeznań stron czy świadków.

Poza sporem w niniejszej sprawie było jedynie, iż pozwane są spadkobiercami Z. W. (1). N. W. i M. W. nie kwestionowały też treści korespondencji prowadzonej pomiędzy nimi a powódką po śmierci Z. W. (1). Pozwane zakwestionowały zaś w pierwszej kolejności autentyczność podpisu Z. W. (1) na oświadczeniu z dnia 20 maja 2008 r. W ocenie sądu zatem to na powódce, a nie na pozwanych, spoczywał obowiązek wykazania, iż pożyczka Z. W. (1) kwotę łącznie 72.000 zł. Z kolei w razie udowodnienia istnienia umów pożyczek, to pozwane musiałyby wykazać, chcąc uwolnić się z odpowiedzialności, że zobowiązania z tego tytułu zostały w całości uregulowane.

Ustalenie autentyczności podpisu Z. W. (1) wymagało posiłkowania się dowodem z opinii biegłego z zakresu grafologii. Oceny dotyczące tych okoliczności wymagały bowiem wiedzy specjalnej, zaś zgodnie z art. 278 §1 k.p.c., właściwym środkiem dowodowym w takiej sytuacji procesowej, jest dowód z opinii biegłego.

Początkowo biegły sądowy z zakresu badań dokumentów J. T. zanegował autentyczność podpisu Z. W. (1) na dokumencie zatytułowanym (...) stwierdzając, że na dokumencie „nie ma autentycznego podpisu” Z. W. (1). Jednakże, w świetle ujawnienia okoliczności, iż Z. W. (2) cierpiał w okresie sporządzania przedmiotowego pisma na chorobę alkoholową i z tej przyczyny leczył się odwykowo, biegły wyjaśnił, że jego zdaniem, przed powtórnią analizą materiału grafologicznego, powinna zostać sporządzona dodatkowo opinia biegłego psychiatry. Jednocześnie biegły wyjaśnił, że osoba o pewnych zdolnościach plastycznych jest w stanie drogą naśladownictwa podpisać taki jak widniejący na (...) nakreślić i dodał, że można określić ten podpis jako „akademicki przykład podpisu sfalszowanego”.

Biegły psychiatra J. P. stwierdził z kolei, że nie jest w stanie wydać pewnej i pełnej opinii sądowo psychiatrycznej zgodnej z tezą dowodową. Zawniósł, aby do wykonania badań pisma powołać jako biegłego T. W.. Opinia biegłego T. W. ostatecznie potwierdziła autentyczność podpisu Z. W. (1) na przedmiotowym oświadczeniu.

Opinię sądową wydaną przez T. W. uznano za w pełni wiarygodną, bowiem została sporządzona przez osobę dysponującą odpowiednimi kwalifikacjami, po przeprowadzeniu stosownych badań z użyciem materiału porównawczego. Biegły w sposób szczegółowy wyjaśnił ponadto, charakterystykę pisma chronicznych alkoholików, podając, że zazwyczaj nasycone jest następującymi cechami: nieprawidłowym gospodarowaniem powierzchnią pisarską, nieregularnymi odstępami międzyliterowymi, międzywyrazowymi i międzywierszowymi, impulsem literowym, co przy często towarzyszącym temu opuszczaniu ligatur tworzy obraz pisma rozłącznego; a także licznymi błędami gramatycznymi i pisarskimi, ubytkami gramowymi, literowymi, a nawet wyrazowymi, retuszami i skreśleniami. We wnioskach biegły kategorycznie stwierdził, że zakwestionowany podpis współtworzący (...) został nakreślony przez osobę, od której pochodzą materiały porównawcze, tj. przez Z. W. (1).

Pozwane oświadczyły, że opinię tę kwestionują, zarzucając jej niepełność, niejasność, niejednoznaczność i wewnętrzną sprzeczność. Podniosły, że w kwestionowanym podpisie cechy pisma będących chronicznymi alkoholikami występują jedynie w stopniu umiarkowanym. Ponadto, w ich opinii, biegły nie wyjaśnił na jakiej podstawie przyjął, że Z. W. (2) przynależał do grona chronicznych alkoholików dotkliwie przeżywających epizody abstynenckie.

Biegły w treści ustnej opinii uzupełniającej wyjaśnił, iż w treści opinii głównej wskazał, które z cech występujących w piśmie chronicznych alkoholików jako typowe odnalazł w podpisie Z. W. (1). Zastrzegł, że nie można zmierzyć cech pisma takich jak tremor, a można je tylko oszacować, a także w sposób szczegółowy wyjaśnił, jaki charakter miała

dysfunkcja zdolności pisarskich Z. W. (1) jako osoby cierpiącej na chorobę alkoholową, potwierdzając tym samym, iż w istocie to Z. W. (2) złożył podpis na kwestionowanej przez pozwane umowie pożyczki. Jednocześnie strony nie wniosły dalszych zarzutów do opinii biegłego, za czym przyjąć należało, iż biegły wyjaśnił wszelkie wątpliwości a strony nie kwestionują ustaleń opinii.

W konsekwencji, sąd przyjął, iż powódka E. L. uprawdopodobniła za pomocą pisma okoliczność zawarcia umowy pożyczki ze Z. W. (1).

Marginalnie podnieść należy, iż pozwane usiłowały wykazać, iż Z. W. (2) przed śmiercią uiścił na rzecz powódki kwotę 12.000 USD. Niemniej jednak, pozwane nie podołały obowiązkowi wykazania częściowego chociażby zaspokojenia roszczenia powódki. Nie przedstawiły bowiem jakichkolwiek dokumentów poświadczających dokonanie wpłaty na rzecz powódki w podanej wysokości. Wyjaśniły, co prawda, że pośród dokumentów Z. W. (1) został odnaleziony dowód uiszczenia przez niego na rzecz B. L. kwoty 12.000 USD, a dowód ten został przekazany B. M.. Sąd nie dał jednak w powyższym zakresie wiary zeznaniom świadka J. N. (2), pozwanej M. W. oraz przedstawiciela ustawowego N. W. – tj. B. W.. B. M. natomiast zaprzeczyła jakoby ktokolwiek przekazywał jej dowód wpłaty na rzecz powódki.

Niemniej jednak, pomimo wykazania okoliczności udzielenia przez powódkę Z. W. (1) pożyczek na łączną kwotę 72.000 zł, powództwo podlegało oddaleniu. Sąd ustalił bowiem, iż w dniu 20 maja 2008 r. doszło do odnowienia (nowacji) stosunku zobowiązaniowego łączącego powódkę i Z. W. (1).

Przez umowę odnowienia strony postanawiają, że w miejsce dotychczasowego zobowiązania dłużnika, które zostaje umorzone, dłużnik spełni inne świadczenie albo nawet to samo świadczenie, lecz z innej podstawy prawnej. Warunkiem umorzenia dotychczasowego zobowiązania dłużnika jest zaciągnięcie przez niego nowego zobowiązania. Mówiąc inaczej, wola stron umowy odnowienia jest umorzenie dotychczasowego zobowiązania i zastąpienie go nowym zobowiązaniem. Odnowienie podlega ogólnym regułom obowiązującym przy zawieraniu umów. Przyczyna (causa) odnowienia jest obojętna. N. jest możliwa w każdym stadium trwania stosunku zobowiązaniowego i może odnosić się także do oznaczonej części zobowiązania.

Odnowienie jest umową podobną do świadczenia w miejsce wypełnienia (art. 453 k.c.) (datio in solutum), gdyż obie umowy prowadzą do podobnego skutku prawnego polegającego na wygaśnięciu dotychczasowego zobowiązania. Jednakże w przypadku odnowienia wspomniany skutek następuje zasadniczo w chwili zawarcia umowy odnowienia, podczas gdy w przypadku świadczenia w miejsce wypełnienia zobowiązanie wygasa dopiero wskutek spełnienia nowego świadczenia.

Zamiaru stron zawarcia umowy odnowienia nie można domniemywać i musi być on dostatecznie uzewnętrzniony (por. wyrok SN z dnia 10 marca 2004 r., sygn. akt IV CK 95/3). Możliwym jest jednak, aby zamiar nowacji był wyrażony w sposób dorozumiany, byleby był wyraźny, wskazując na wolę nowego i odmiennego sposobu spełnienia świadczenia, dogodnego dla obu kontrahentów (wyrok SN z dnia 24 października 2000 r., V CKN 125/00; wyrok SN z dnia 18 czerwca 2008 r., II CSK 37/09). W wyroku z dnia 20 sierpnia 2009 r. (II CSK 97/09) Sąd Najwyższy stwierdził, że animus novandi powinien wynikać z wyraźnego oświadczenia stron lub w sposób niewątpliwy z okoliczności sprawy. Jednocześnie, ugruntowany w orzecznictwie jest pogląd, że w sytuacji, gdy zmiana treści umowy idzie tak daleko, że zmieniają się jej essentialia negotii, animus novandi wynika już z samego faktu zmiany i nie potrzeba wyraźnej deklaracji umorzenia jako celu nowej umowy. Do umowy tak przekształconej, że straciła swój (dotychczasowy charakter), nie mogą już mieć zastosowania przepisy regulujące pierwotny typ umowy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 2000 r. I CKN 315/98, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2002 r., V CKN 1550/00 oraz Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2004 r., II CKN 493/02).

Na gruncie niniejszej sprawy, za przyjęciem odnawiającego charakteru czynności dokonanych pomiędzy wskazanymi osobami, przemawiają w szczególności charakterystyczne elementy treści oświadczenia z dnia 20 maja 2008 r. Co prawda w treści wskazanego dokumentu nie wyrażono wprost, iż towarzyszące mu czynności prawne zostały dokonane w celu umorzenia dotychczasowego zobowiązania zapłaty na rzecz powódki kwoty 72.000 zł. Niemniej jednak, sformułowania „równowartość wykupu weksla” i „przekazanie wszystkich praw i obowiązków”, a także

precyzyjne wskazanie dotychczasowych podstaw zapłaty kwot 30.000 zł i 42.000 zł, przy jednoczesnym wskazaniu równowartości tychże kwot jako świadczenia powódki, interpretowane zgodnie z dyrektywą zawartą w art. 65 ust. 2 Kodeksu cywilnego („w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na dosłownym brzmieniu zapisu”), prowadzą do konkluzji, iż zgodnym zamiarem stron było umorzenie zobowiązania z umów pożyczki opiewających na kwoty 30.000 zł i 42.000 zł i dokonanie nowacji tego zobowiązania w postaci przekazania przez Z. W. (1) E. L. praw i obowiązków przysługujące mu w stosunku do spółki (...) a dotyczących możliwości wynajmu i sprzedaży kontenera nr 25 położonego na targowisku (...) przy ul. (...) w S. w zamian za uiszczoną przez powódkę kwotę 72.000 zł.

Potwierdzeniem nowacyjnego charakteru przedmiotowego oświadczenia jest również spójna i niesprzeczna treść zeznań świadków. Świadek Z. W. (3) wyjaśniła, że powódka nie dopominała się o zwrot pieniędzy, bowiem miała otrzymać od Z. W. (1) kontener w zamian za jego „dług”. B. M. wyjaśniła, iż Z. W. (2), ze względu na brak pieniędzy, zaproponował „odstąpienie prawa do kontenera, który był w trakcie budowy”. Z zeznań świadka M. B. wynika, iż świadek doradzał Z. W. (1) i E. L. „zabezpieczenie spłaty pożyczki jednym z pawilonów”. Ostatecznie miało dojść do ustalenia, że pawilon miał być „zapłatą” i kontynuacja remontu pawilonu miała obciążać powódkę. Zdaniem świadka miało też dojść do przeniesienia własności kontenera na powódkę, do czego jednak nie doszło. Podobnie w zakresie twierdzeń o przeniesieniu własności przedmiotowego kontenera zeznawał świadek W. G., który podkreślił, że Z. W. (2) nie miał zwracać pieniędzy powódce. Wersję o przeniesieniu własności kontenera w zamian za zwolnienie od obowiązku spłaty pożyczki potwierdzają również zgodne zeznania Z. M., J. W. (2), K. C., A. J., J. N. (1) i M. P. (2). A. J. wskazywał przy tym, że Z. W. (2) był przekonany, iż nie ciąży już na nim obowiązek spłacenia pożyczki, ze względu na to, że ma przekazać „pawilon”. Co prawda świadkowie nie podają dokładnie, jaki kontener czy też pawilon i za jaką kwotę miał zostać przekazany powódce, jednakże umieszczone w kontekście pozostałego materiału dowodowego zeznania świadków niezbicie wskazują, iż przedmiotem porozumienia powódki i Z. W. (1) było przeniesienie praw związanych z kontenerem nr 25 położonym na targowisku (...) przy ul. (...) w S. w zamian za kwotę 72.000 zł – tj. kwotę tożsamą z sumą udzielonych Z. W. (1) pożyczek.

Jednocześnie tak z zeznań świadków, jak i z treści pism procesowych złożonych w sprawie wynika, iż, ze względu na śmierć ojca pozwanych, nie doszło do przeniesienia własności przedmiotowego kontenera. Co więcej, okoliczności tej w żaden sposób nie zakwestionowała sama powódka, przyznając nadto, że do zawarcia umowy przeniesienia prawa do korzystania z kontenera istotnie nigdy nie doszło.

Reasumując, ze zgodnych zeznań niemal wszystkich świadków wynika jednoznacznie, iż do złożenia oświadczenia z dnia 20 maja 2008 r. doszło z zamiarem odnowienia umów pożyczki w łącznej kwocie 72.000 zł. W tej sytuacji sąd nie mógł pominąć powyższej okoliczności, ani tym bardziej przyjąć, że do nowacji umów pożyczki nie doszło. Sąd, opierając się na wyżej wskazanych dowodach, skonkludował zatem, iż doszło do wygaśnięcia obowiązku zwrotu kwot wynikających z umów pożyczki z dnia 15 lutego 2008 r. i 5 maja 2008 r., a miejsce rzezonego obowiązku zajęła umowa przedwstępna przeniesienia własności nieruchomości.

Wymaga przy tym wyjaśnienia, że chociaż dla ważności zawarcia definitywnej umowy sprzedaży nieruchomości wymagana jest zachowanie formy aktu notarialnego, to już ważność umowy przedwstępnej sprzedaży nieruchomości, czyniącej zadość wymogom art. 389 k.c. („Umowa, przez którą jedna ze stron lub obie zobowiązują się do zawarcia oznaczonej umowy, powinna określać istotne postanowienia umowy przyrzeczonej”), nie jest uzależniona od zachowania takiej formy, zaś niedochowanie wymaganej formy szczególnej nie może stanowić podstawy do interpretacji, że zamiarem stron nie było związanie się umową definitywną, lecz przygotowawczą (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 marca 1973 r., sygn. akt III CRN 33/73).

Rekapitułując powyższe rozważania, należało przyjąć, iż powódka nie mogła skutecznie domagać się zwrotu kwoty udzielonej pożyczki, gdyż stosunek obligacyjny, na którym powódka opierała żądanie wygasł wraz z dokonaniem nowacji rzezonego zobowiązania.

Wymaga podkreślenia, iż sąd jest związany żądaniem pozwu, albowiem jedną z fundamentalnych, konstrukcyjnych zasad procesu cywilnego jest zasada dyspozycyjności, wyrażająca wolność decyzji w zakresie realizacji przysługujących stronie praw podmiotowych. Obowiązkiwanie tej zasady, oznacza na gruncie postępowania cywilnego także swobodę dysponowania uprawnieniami o charakterze procesowym i sprawia, że sąd nie może orzekać o tym, czego strona nie żądała, ani wychodzić poza żądanie, a więc rozstrzygać o tym, czego pod osąd nie przedstawiła. Zakaz orzekania ponad żądanie odnosi się bądź do samego żądania (petitum), bądź do jego podstawy faktycznej (causa petendi). Granice wszak żądania określone są w pozwie, w którym wskazane jest żądanie oraz jego podstawa faktyczna, tj. okoliczności uzasadniające żądanie (art. 187 § 1 k.p.c.). Sąd jest związany podstawą faktyczną żądania, co oznacza m.in. niedopuszczalność uwzględnienia roszczenia na innej podstawie faktycznej niż przywołana przez powoda (por. wyrok Sądu Najwyższego dnia 22 września 2011r., V CSK 4181/10, LEX nr 960546, wyrok Sądu Najwyższego dnia 18 marca 2005 r. w sprawie II CK 5561/04, OSNC 2006/2138, Biuletyn SN 2005/5110, LEX nr 147227 i tam przywołane dalsze orzecznictwo). Odmienne działanie naruszałoby bowiem normę wynikającą z art. 321 k.p.c. Tym samym, sąd mógł rozstrzygać okoliczności niniejszej sprawy jedynie przez zakres żądań zgłoszonych w pozwie. Powódka zaś (reprezentowana nota bene przez profesjonalnego pełnomocnika), zasądzenia 72.000 zł domagała się wyłącznie tytułem zwrotu udzielonej Z. W. (1) pożyczki, błędnie traktując okoliczność uzgodnienia przez strony, iż za pożyczone pieniądze Z. W. (2) przekaże na rzecz powódki prawa i obowiązku przysługujące mu w stosunku do spółki (...) jako prawnie indyferentne lub, co najwyżej, jako uprawdopodobniające okoliczność zawarcia umowy pożyczki.

Tym samym w świetle żądania pozwu, okoliczności ujawnionych w sprawie i braku alternatywnych żądań, na podstawie których mogłoby dojść do zasądzenia wskazanej w pozwie kwoty na rzecz powódki, sąd obowiązany był powództwo oddalić jako oparte na nieistniejącej podstawie faktycznej.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie przepisów art. 108 § 1 zdanie drugie kpc. Uwzględniając, iż strona powodowa była stroną przegrywającą powództwo w całości, kosztami postępowania i kosztami sądowymi sąd obciążył powódkę w całości, pozostawiając jednocześnie szczegółowe rozliczenie tych kosztów referendarzowi sądowemu.

Wobec powyższego orzeczono jak w sentencji.

ZARZĄDZENIE

(...)

(...)

(...)(...)

SSR Julia Ratajska